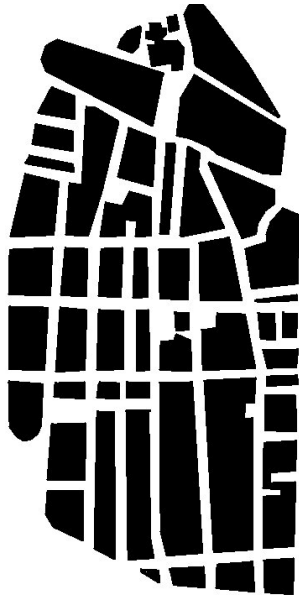

GUIÓ DELS CONTINGUTS DE L'ACTIVITAT "CASTELL DEL MONTGRÍ" PER A CICLE SUPERIOR DE PRIMÀRIA I ESO

L'activitat té una durada d'unes 3 hores. Consisteix en un itinerari fins al Castell del Montgrí, en el qual es van fent observacions d'elements històrics, culturals i naturals. L'objectiu és donar a conèixer el massís i el castell des de les diferents perspectives que hi conflueixen. D'aquesta manera es promou la seva valoració.

Torroella de Montgrí

L'inici del recorregut és Torroella de Montgrí.

"Torroella, vila vella" segons la dita comarcal. Encara que el primer document que ressenya la vila és del 888, el traçat de bona part del nucli antic seguint l'esquema urbà romà dona idea dels seus orígens.

El seu moment de màxim esplendor és a partir del segle XIII, quan esdevé vila reial. De fet la família feudal de la localitat, els Santa Eugènia, havien participat en la conquesta de Mallorca, i el primer governador de l'illa és Bernat de Santa Eugènia. Molts dels edificis més notables del nucli antic són d'aquesta època i és quan s'inicia la construcció del castell del Montgrí.

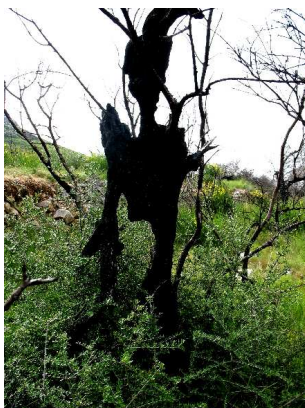
A partir del segle XV en comença la decadència, amb daltabaixos. La seva economia segueix sent l'agricultura i la ramaderia. Durant el segle XVII es produeixen diverses pestes i estats de fam. Aleshores creix d'una manera especial el fervor vers santa Caterina.

Imatge: torroella.net

Al segle XVIII es desseca l'estany de Torroella que ocupa bona part de la plana que separa la vila del mar.

Actualment la ciutat té uns 7500 habitants que es dediquen majoritàriament a tasques relacionades amb els serveis i el turisme.

Els conreus

Pel camí que seguim el principal conreu que veiem és el de l'olivera. Tot i que el 1956 el fred va matar bona part d'aquests arbres, el conreu s'ha reprès, no així el de la vinya, desapareguda a causa de la fil·loxera, a finals del XIX. La vinya ocupava la major part de les feixes i peces que es veuen muntanya amunt.

Molts troncs d'oliveres són especialment foradats pel costum local d'anar a fer "taupes", o sigui tallar amb un magall o amb una destal els trossos morts de la soca de l'arbre per aprofitar-ho com a combustible. Un altre element que hi ha deixat senyal són els incendis, alguns de força recents –el darrer, el 2004.

En aquesta zona també s'intentà, després de la Guerra Civil, i a causa de l'extrema necessitat, de fer horts, per això es veuen alguns pous i dipòsits esparsos. L'intent no va obtenir gaires bons resultats.

Els conglomerats

Algunes de les roques de la vora del camí són clarament sedimentàries, sens dubte aportades pel riu Ter. Això no tindria res d'especial si no resultés que aquestes roques no tenen res a veure amb les que coronen el massís.

Els conglomerats són roques sedimentàries formades per diversos fragments de roca (còdols, blocs o cairells) provinents d'altres roques erosionades i que posteriorment s'han sedimentat i cimentat.

Vegetació

Als marges del camí, i en els camps erms, abunden les plantes que apareixen espontàniament, algunes de les quals cal comentar.

La seva vegetació és característica del bosc mediterrani degradat amb abundància de pi blanc (*Pinus halepensis*) a les zones baixes i matolls escleròfils (llentiscles, brucs, estepes, garrics, ginestes, argelagues...) a les zones altes, tot i que en zones d'obaga encara es poden trobar petites poblacions de suros (*Quercus suber*) i alzines (*Quercus sp.*).

Fauna

Bàsicament invertebrats: cargols, llagostes, processionàries, papallones, mosques, abelles, formigues, escarabats... Alguns rèptils: sargantana cua-llarga, llargardaix, serp verda... Pocs mamífers: conill, esquirol... I, més probablement, aus: àguila cuabarrada, falcó pelegrí, xoriguer, corb, gavià argentat, tudó, gaig, perdiu, cogullada, merla blava, ballester, roquerol, merla, cardina,

passerell...

Imatge:
torroellaestartit.com

El Pedrigolet

Aquest és el nom local per a referir-se a una tartera. La que veurem tot fent l'ascensió es troba en molt mal estat. Per una banda es va fer servir com a camí per pujar i baixar materials durant les excavacions de coves prehistòriques que es troben al capdamunt, i també per la tradició entre el jovent local de fer-hi curses temeràries.

Les capelles

Les capelles tindrien sentit com a pas de la romeria fins a Santa Caterina, que en el segle XVII tenia molta devoció. Se li atribuïa haver salvat Torroella de la pesta i la fam. Les capelles eren una parada, i la seva construcció es considera del segle XVII.

Imatge: torroellaestartit.com

L'empedrat

L'empedrat és del segle XVIII i sembla que hi participaren soldats francesos aquarterats a Torroella (les tropes francocastellanes havien ocupat Catalunya després de la Guerra de Successió, amb l'arribada del borbó Felip V i la pèrdua de les lleis catalanes). En alguns llocs està molt malmès i, si no es refà, s'arribarà a perdre.

La roca calcària

Tot el massís és una formació de tipus calcari. La roca calcària és sedimentària amb un contingut de carbonat de calci superior al 30%. Es forma per acumulació d'organismes inferiors o per precipitació de carbonat de calci principalment en medi marí.

Aquestes roques són aquí des de fa uns 50 milions d'anys però no van aflorar directament en aquesta zona.

Trobarem diverses vetes d'escanyagós, cristal·lització de la pedra calcària, molt espoliades.

La Creu de Santa Caterina

És considerada creu de terme, símbol que es col·locava en els límits dels termes municipals o els límits de les terres pertanyents a un monestir o, com és el cas, d'una ermita.

La Creu és un lloc magnífic per fer un descans en l'ascensió i per comentar l'ermita, la novel·la Solitud, i els Caus del Duc (el d'Ullà i el de Torroella).

L'ermita de Santa Caterina

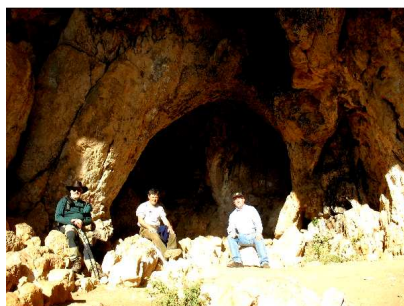
Sembla que l'ermita es començà el 1392 per tres ermitans que havien marxat de Montserrat cercant un lloc solitari on establir-se. El lloc era conegut com Font Aribosa. Feren el temple sota la invocació de santa Caterina. Dins l'església hi ha una imatge que, segons la tradició, fou trobada en una cova. Encara no era acabada la capella que ja havien rebut donació d'una peça de terra per tenir hort i de cessió dels drets (no havien de pagar delme). Les obres es van acabar el 1405. Carles V concedí al lloc

llicència per demanar almoïna per tot el Principat de Catalunya i pels comtats de Rosselló i Cerdanya. Entre els donatius fets a la capella consta el d'una relíquia de santa Caterina (un os de la cama en una capsa d'argent). A l'acta de donació del 1642 es diu que la relíquia s'ha de pujar a l'ermita cada any, el 25 de novembre, dia de la festa de santa Caterina. La festa encara es fa ara però la relíquia ha desaparegut. Es va convertir en centre de devoció popular durant els segles XVII i XVIII, coincidint amb un època de fams, guerres i pestes. Les obres de restauració més importants són del 1893 i del 1915.

Solitud

És el títol de la novel·la més celebrada de Caterina Albert, escalenca que escrivia sota el pseudònim de Víctor Català. L'autora s'inspirà en aquests paratges per a situar els personatges de la novel·la, tot i que els espais estan mitificats, o sigui, que les descripcions tendeixen a exagerar. En alguns dels fragments del llibre es retrata l'Aplec de Santa Caterina, i també el recorregut de l'ermita fins al castell.

Cau del Duc

En tot el massís hi ha diversos jaciments del paleolític. Els més importants corresponen a les coves anomenades Cau del Duc (la de Torroella i la d'Ullà).

El Cau del Duc de Torroella és la cova que ha tret a la llum més materials del període del paleolític inferior (300.000 anys), dipositats, i alguns exposats, al Museu de Torroella. El nom ve de l'ocell rapinyaire que en altre temps niava al massís.

La construcció del castell

El castell és un dels símbols del municipi. Es va començar a construir el 1294, a iniciativa del rei Jaume II, com a punt de defensa de l'amenaça del comte d'Empúries. Va ser pagat amb impostos extraordinaris de la gent de Torroella, i de les parelles de bous d'Ullà i Albons. La seva construcció es va aturar el 1301 quan el comte d'Empúries, Ponç V (o Ponç Hug IV), jurà fidelitat al rei. L'edifici marca la transició del romànic al gòtic.

Tingué una dotació, durant un segle, de deu homes, una bèstia de càrrega i dos mastins. Després fou abandonat.

Està sota la protecció de la Declaració genèrica del Decret de 22 d'abril de 1949, i la Llei 16/1985 sobre Patrimoni Històric Espanyol.

Les obres de restauració són del 1988.

Elements del castell

Al voltant de la construcció trobem les pedreres d'on s'extreia la pedra, també els fossats (que, alhora també servien com a pedreres), una cisterna exterior que dona a entendre la intenció de fer-hi un nucli habitat a tocar del castell, i una d'interior, al pati.

Pel que fa l'edifici en si es poden comentar tots els elements constructius típics dels castells medievals (torres, merlets, matacans, espitlleres, dovelles...)

Lectura del paisatge

Des del castell veurem l'Alt i el Baix Empordà que haurien de formar una sola unitat geològica, però que s'hi ha interposat aquesta formació rocosa segurament vinguda del Pirineu per lliscament sobre una capa de guix.

Imatge: Xavier Pou
torroellaestartit.com

Mirant al nord podem veure el golf de Roses i les seves principals poblacions (Roses, Sant Pere Pescador, l'Escala); els Pirineus (Cap de Creus, Serra del Pení, l'Albera, les Salines, el Canigó...), la plana i les seves principals poblacions (Figueres, Castelló d'Empúries). A l'oest podem veure el corredor d'Albons, per on va circular el Ter quan desembocava a Empúries, i Bellcaire d'Empordà. Val la pena fixar-se en les zones més properes al Montgrí: els arrossars de Sobrestany (amb l'antic estany de Bellcaire), l'ermita de Santa Caterina...

Mirant cap al sud s'hi pot percebre els nuclis urbans de Torroella de Montgrí, l'Estartit, Pals... Cal imaginar-se la plana tocant a Torroella ocupada en bona part per l'estany de Torroella. Es veu bé el curs del riu Ter i es pot indicar el canvi de curs sofert des del Ter Vell fins a la Gola actual. La zona de costa, anomenada genèricament platja de Pals. El relleu que l'envolta, amb la serra de Begur, les Gavarres...

Imatge: torroellaestartit.com

El massís del Montgrí

Josep Pla va definir el massís com "el botó de volta de l'Empordà". El massís té una llargada de 8 quilòmetres. En una primera zona es troben els tres cims principals: la muntanya d'Ullà (puig Anill) de 309 m, la muntanya del Montgrí (amb el castell), de 303 m, i el Mont Pla, de 311 m d'altitud. El massís s'allarga fins a l'Estartit, on sobresurten alguns dels seus contraforts: la Roca Maura, i la Torre Moratxa, superant els 200 m. Entre aquestes

dues zones hi ha un territori de dunes, provinents del golf de Roses, que han seguit un procés de fixació al llarg del s XX.

Actualment el massís del Montgrí gaudeix d'una protecció especial com a PEIN.

L'Estartit

L'Estartit era un tranquil poblet de pescadors que, a partir dels anys 60 va entomar l'allau turístic. A partir d'aquest esclat ha intentat diverses vegades independitzar-se de Torroella però la Generalitat li ho ha denegat.

Té un cens de 3000 habitants entre el nucli urbà, al costat del port i les diferents urbanitzacions: la Gola (considerat nucli urbà), Els Griells, La Pletera, Mas Pinell, Mas Marquès, Torre Gran, Torre Vella i Les Dunes.

Les illes Medes

El petit arxipèlag de les Medes està format per set illots i algun escull, que són la prolongació natural del massís del Montgrí. És un conjunt d'extraordinari interès biològic i geològic. El que determina el seu valor excepcional és, sobretot, el seu fons marí. La proximitat a la costa i a la desembocadura del riu Ter, juntament amb la influència dels vents i les corrents, facilita la gran varietat d'espècies que s'hi troben, degut a la gran quantitat de nutrients que

s'hi aporten de forma natural. En els darrers anys s'ha convertit en un punt molt freqüentat per amants del submarinisme. Actualment gaudeix de la protecció de ser Parc Natural juntament amb el Montgrí i el Baix Ter.